

2. Лебедева С. Н. Инвестиции как фактор развития и реформирования экономики Республики Беларусь / С. Н. Лебедева, Е. К. Чирич, Т. В. Малашенко

// Состояние и перспективы развития науки Беларуси : Сб. науч. тр. / НИЭИ М-ва экономики Республики Беларусь. – Минск, 2009. – С. 119–126.

УДК 631.151.2:633/635

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРА В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

Н. М. Давиденко, кандидат економічних наук

Важливою складовою формування цивілізованих ринкових відносин в Україні є створення та розвиток корпоративного сектора економіки, який суттєво поширився в агропромисловому комплексі й відіграє важливу роль у вітчизняній економіці. Діяльність підприємств цієї сфери має певні особливості серед інших галузей, які прямо чи опосередковано впливають на їх поведінку на ринку фінансових ресурсів. Водночас більшість з цих підприємств мають певні переваги перед іншими, зокрема, в частині високої ліквідності їх продукції.

Корпоративний сектор посідає провідне місце в економіці будь-якої розвинутої країни, де активно послуговуються ринковими принципами організації економічного життя. Так, у США корпорації забезпечують виробництво майже 90 % ВВП.

Формування корпоративних структур в агропромисловій сфері України бере свій початок разом зі створенням і розвитком ринкового середовища в організації суспільного виробництва, зокрема у формі концернів.

Незважаючи на важливість корпоративних утворень в агропромисловому виробництві як фактора відродження його матеріально-ресурсного потенціалу, як цілеспрямованого об'єднання зусиль юридично самостійних сільськогосподарських виробничих структур, промислових переробних підприємств, торговельних організацій і інших формувань, системне розроблення організаційно-економічних основ прискорення процесу корпоратизації

суб'єктів ринкової економіки поки що здійснюється повільно [2].

Питаннями дослідження проблеми створення і функціонування нових організаційно-правових форм господарювання, розвитку інтеграційних процесів на корпоративних закладах займаються такі відомі вітчизняні вчені, як А. Г. Борщ [1], В. І. Бойко, П. І. Гайдучий, В. В. Зіновчук, М. Й. Малік, Ю. О. Лупенко [4], О. М. Онищенко, Б. Й. Пасхавер, В. Н. Парсяк [6], В. О. Проценко [7], П. Т. Саблук [5], О. М. Шпичак, В. В. Юрчишин та ін.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану корпоративного сектора в АПК України та його можливості щодо використання корпоративного механізму залучення фінансових ресурсів.

В Україні також зростають масштаби й роль акціонерного сектора, утвореного в результаті лібералізації економіки та проведення масової приватизації підприємств, у тому числі і в агропромисловому виробництві [4].

Загальноприйнято, що сільське господарство, з одного боку, відіграє важливу роль в економічному та соціальному житті кожного суспільства, а з іншого – через свою специфіку є не вигідною і малопривабливою сферою для підприємницької діяльності.

Сільське господарство більш відстале за показником розвитку продуктивних сил порівняно з промисловістю, є відносно статичною сферою, яка повільніше адаптується до мінливих економічних і технологічних умов. Вкла-

дені капітали в цю галузь забезпечують меншу віддачу, ніж в інших галузях економіки [5].

Актуальність проблеми формування корпоративного сектора в АПК України призвела до необхідності досліджень тенденцій розвитку корпоративних підприємств в агропромисловому комплексі та з'ясування їх основних показників.

Формування корпоративних структур в агропромисловій сфері України бере свій початок разом зі створенням і розвитком ринкового середовища в організації суспільного виробництва, зокрема у формі концернів.

Незважаючи на важливість корпоративних утворень в агропромисловому виробництві, як фактора відродження його матеріально-ресурсного потенціалу, як цілеспрямовано-

го об'єднання зусиль юридично самостійних сільськогосподарських виробничих структур, промислових переробних підприємств, торговельних організацій і інших формувань, системне розроблення організаційно-економічних основ прискорення процесу корпоратизації суб'єктів ринкової економіки поки що здійснюється повільно [7].

Нині в аграрному виробництві функціонує 23061 нових агроформувань, у тому числі товариств з обмеженою відповідальністю – 15654, акціонерних товариств – 1987, сільськогосподарських кооперативів – 3434, понад 43 тис. фермерських господарств, 2332 інших суб'єктів господарювання, 6,8 млн громадян України отримали 29,5 млн га землі у приватну власність (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка чисельності корпорацій у сільському господарстві України

Вид корпорації	Рік			Питома вага у загальній кількості підприємств у галузі (2007 р.)	2007 р. до 2005 р., %
	2005	2006	2007		
Акціонерні товариства	2336	2183	1987	2,39	-14,94
Відкриті акціонерні товариства	1451	1359	1227	1,42	-15,44
Закриті акціонерні товариства	880	818	751	0,87	-14,66
Товариства з обмеженою відповідальністю	15395	15634	15654	18,08	1,68
Товариства з додатковою відповідальністю	8	8	8	0,01	100
Господарські об'єднання підприємств, засновані на корпоративній власності	3691	3552	3434	3,97	6,96
Разом корпорацій	27361	23554	23061	26,74	-
Загальна кількість підприємств у галузі	85824	86792	86567	100	-

Сутність організації сільськогосподарського виробництва в корпоративних структурах виявляється у відповідних економічних відносинах і процесах зближення, пристосування, узгодження діяльності та навіть об'єднання підприємств та підприємців з метою стабілізації ринкового середовища та підвищення на цій основі результативності сільськогосподарського виробництва.

Проте наразі налічується 249 об'єднань підприємств. Слід зазначити, що кількість об'єднання підприємств усіх видів невинно падає з року в рік. Так, у 2001 р. кількість асоціацій становила 326, а в 2007 р. їх кількість становила 120 (табл. 2).

У ході проведеного дослідження встановлено,

що серед основних причин поступового скорочення кількості таких об'єднань є недовіра підприємств до можливості створення додаткових гарантій для забезпечення свого місця на ринку, відсутності можливостей для спільного, більш вагомого інвестування, зміцнення внутрішньогалузевих і міжгалузевих зв'язків. Зазначена динаміка свідчить про тенденцію до розпорошення концентрації капіталів.

Елементи корпоративності наявні у господарських товариствах і приватно-орендних підприємствах. До корпоративних формувань відносяться ВАТ «Миронівський хлібопродукт» ЗАТ «Райс», агропромислові концерни типу «Колос», холдингові компанії типу «Байс-Агро» та ін.

Таблиця 2

Об'єднання підприємств у сільському господарстві України

Види	Рік				2007 р. до 2005 р.	
	2001	2005	2006	2007	(±)	%
Корпорації	53	30	28	27	-3	-10
Консорціуми	2	2	2	1	-1	-50
Концерни	16	17	16	15	-2	-11,7
Асоціації	326	124	124	120	-4	-3,2
Інші об'єднання	280	105	99	86	-19	-18,1
Всього	677	278	269	249	-29	-

1998 р. була створена група підприємств АТЗТ «Миронівський хлібопродукт», до складу якої увійшли підприємства з виробництва комбікормів, бройлерні птахофабрики, племрепродуктори, птахофабрика з виробництва яєць і аграрні підприємства. У 2005 р. чистий прибуток становив 484,2 млн грн, чисельність працюючих – 4500 осіб. 2007 р. чистий прибуток становив 235,8 млн грн.

АТЗТ «Миронівський хлібопродукт» (доля в Україні на ринку м'яса птиці близько 36 % – це вертикально інтегрований холдинг з 20 підприємств, що об'єднує потужності з виробництва м'яса птиці, яловичини, м'ясної продукції, олії, комбікормів, вирощування фруктів і картоплі, обробляє близько 140 тис. га землі. Компанія має власну мережу дистрибуції, 5 торговельних марок, франчайзингові точки компанії.

Концерн «Колос» має машинно-технологічну станцію, яка надає технологічні послуги сільськогосподарським підприємствам Яготинського, Баришевського, Згурівського, Переяслав-Хмельницького та деяких інших регіонів Київщини за мінімальними цінами. Так, збирання зернових обходиться товаровиробникам 3–5 % від вартості зібраного врожаю. Інші ж технологічні станції області такі послуги надають за 20 і більше відсотків.

ЗАТ компанія «Райз» – пропонує оптимальні рішення в аграрному секторі, забезпечуючи сучасні технології вирощування основних сільськогосподарських культур. Напрямок Агросервісу: Комплексне забезпечення сільгоспвиробника технологічним пакетом і агротехнологічним супроводом. Дистрибуція високо-якісного насіння вітчизняної та зарубіжної селекції від провідних селекційних

центрів. Напрямок агротехніки: офіційний ексклюзивний дистриб'ютор сучасної сільськогосподарської техніки від найвідоміших світових виробників: «John Deere»; «Kverneland Group»; «Hardi»; «Bauer»; «Farmet»; «Schulte» та ін.

Значна кількість акціонерних товариств в Україні, причому найбільш крупних, з'явилась не через добровільне об'єднання приватного капіталу, а способом директивного й поспішного розформування державних підприємств і формування з них акціонерних товариств, а права на їх управління передані новим власникам. При цьому нові власники не займалися консолідацією капіталу, оскільки для більшості українських власників ніколи не стояла проблема створення капіталу. Вони отримали його від держави і поки що не навчилися користуватися отриманими інвестиційними інструментами, які надає їм така форма господарювання як акціонування [4].

Сучасна корпорація розвинутої країни має розвинуту диверсифікацію сфер діяльності, що базується на поєднанні різних технічно-комунікативних напрямів (кількість базових технологій, широкий спектр номенклатури продукції). Більшість корпорацій є автономними багатогалузевими комплексами, побудовані за принципом вертикальної інтеграції із замкнутим циклом виробництва кінцевого продукту (досить часто їх відділення та філії можуть бути розташовані у різних країнах).

Там, де виробничі суб'єкти починають об'єднуватись в інтегровані форми, там обов'язково виникають корпоративні відносини. Отже, сутність корпоративних структур у сільському господарстві полягає у групуванні власників землі та майна, грошових коштів

сільськогосподарських підприємств за певною формою організації. Вищою формою корпоративного утворення вважаються такі, в яких інтегруються не фізичні особи, а підприємства різного профілю, які працюють на кінцевий споживчий продукт.

Інакше кажучи, сутність організації сільськогосподарського виробництва в корпоративних структурах виявляється у відповідних економічних відносинах і процесах зближення, пристосування, узгодження діяльності і навіть об'єднання підприємств і підприємців з метою стабілізації ринкового середовища та підвищення на цій основі результативності сільськогосподарського виробництва.

У ході вивчення проблеми встановлено, що в АПК за останні роки спостерігається об'єднання сільськогосподарських підприємств з різними формами корпоративних відносин, які розрізняються за ознакою складу її учасників або метою. Корпорація як різновид інтеграції має вертикальний напрям, який об'єднує підприємства різних сфер АПК або об'єднує зусилля підприємств однієї сфери з метою здійснення діяльності, яка ведеться іншими сферами АПК (створення переробних виробництв, торговельних закладів тощо). До вертикальної корпоративної діяльності належить поєднання в одному сільськогосподарському підприємстві виробництва сільськогосподарської сировини з її переробкою та реалізацією [3].

Спираючись на організаційні принципи вільного вибору діяльності товаровиробників, демократичність управління, соціальну справедливість і захищеність, їх економічну відповідальність вдалося сформулювати практично нові механізми виробничої діяльності суб'єктів господарювання.

В аграрному секторі економіки країни все більш помітними стають позитивні зрушення: сформовані базові засади багатокладної економіки, утверджуються нові економічні відносини, відбуваються суттєві зміни у реструктуризації сільськогосподарських підприємств, посилюється вплив приватної власності, розширюється корпоративний процес в аграрній економіці, засновниками якого є переважно сільськогосподарські підприємства. Юридичні й економічні основи створення та функ-

ціонування корпоративних агроформувань ґрунтуються на принципах кооперації, які є стержнем господарської діяльності цих утворень [1].

Таким чином, розвиток корпоративних відносин в агропромисловому виробництві вимагає прискореного формування повноцінного аграрного ринку, здатного забезпечити збалансування попиту та пропозиції і підвищення дохідності галузі. Нині держава слабо стимулює рівень пропозиції продукції на ринок. На аграрному ринку недостатньо використовують можливості балансового методу його регулювання. В результаті не витримується баланс попиту і пропозиції, що періодично призводить до дестабілізації ринку.

Отже, в аграрному секторі економіки країни сформувався чисельний корпоративний сектор, спроможний забезпечити використання позитивних ознак корпорації як форми господарювання. Юридичні й економічні основи створення та функціонування корпоративних агроформувань ґрунтуються на принципах кооперації, які є стержнем господарської діяльності цих утворень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борщ А. Г. Стан і перспективи розвитку корпоративного бізнесу в АПК / А. Г. Борщ // Економіка АПК. – 2005. – № 7. – С. 3–10.
2. Вітков М. С. Основні фактори інтенсифікації агропромислового виробництва в перехідний період до ринку / М. С. Вітков // Економіка АПК. – 2005. – № 7. – С. 17–19.
3. Забезпечення конкурентоспроможності і економічного зростання регіонального АПК / за ред. І. І. Червена, Л. А. Євчук. – К., 2005. – 212 с.
4. Лупенко Ю. О. Потенціал акціонерного сектору агропромислового комплексу / Ю. О. Лупенко // Економіка АПК. – 2005. – № 1. – С. 21–24.
5. Саблук П. Т. Основні напрями розроблення стратегії розвитку АПК в Україні / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2004. – № 12. – С. 3–15.
6. Парсяк В. Н. Малий бізнес в системі корпоративних відносин : монографія / В. Н. Парсяк. – Херсон : Олді-плюс, 2003. – 456 с.
7. Проценко В. О. Основні методологічні засади розвитку корпоративного виробництва / В. О. Проценко // Економіка АПК. – 2005. – № 8. – С. 33–35.